

- ix. 4655 - 57 / 1936-37 - 1936. x. 14. - kételes - nyltb.;
4876 - 278 / . . - 1937. v. 5. - vegyes - nyltb.;
x. 5141 - 107 / 1937-38 - " xii. 15. - történeli - nyltb.

Délcece, Hajdu M. 1912. v. 22. szám. kelt.

avatói ábrák: 468 / 1937-38.

Rep: 1937. xii. 18.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

270 1937 / 1938 szám.

Érk: 19 ____ évi ____ hó ____ n.

Előirat: _____

____ drb. melléklet. Utóirat: _____

Bizalatra kiadatik:

Dr. Zoltán Gyula

„ Gyádeczky-Kardos F. bor

profesor munkánk.

Debrecen 1937. nov. 8.

Elfogadom!
S. 1477 XI/10

Zoltán Gyula

[Handwritten signature]

e. i. Gyádeczky

Elégséges minősítéssel elfogadom.

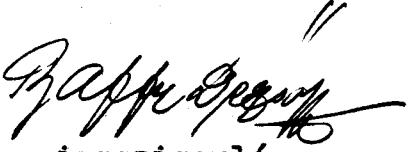
1937. XI. 20.

- Gyádeczky Károly

A CÉGJEGYZÉK ÉS A CÉGBEJEGYZÉS A
MAGYAR KERESKEDELMI JOGBAN.

Doktori értekezés.

Irta:

jogszigorló.

A 2337

FORRÁSOK:

- 1./Ehrenberg:Handbuch des gesammten Handelsrecht.
Leipzig.1913.I.B.
- 2./Kuncz Ödön:A magyar kereskedelmi és váltó jog
vázlata.Budapest 1928.
- 3./Löwenfeld Albert:Cégbejegyzés és kényszer.
Jog.1890.
- 4./Markó Sándor:A cégbejegyzés ellenőrzésének hi-
ányosságáról.Jogtud.Közlöny 1888.
- 5./Nagy Ferencz:A magyar kereskedelmi jog kézi-
könyve.Budapest 1901.
- 6./Pap Dezső:A cégbiztos hatásköre.Jogtud.Közlöny
1904.
- 7./Vályi Sándor:Magyar cégjog.Budapest.1906.
- 8./Wieland:Handelsrecht. München-Leipzig.1921.

Tartalom;

I;A cégjegyzék kialakulása és rendeltetése.

II;Alaki jog.

A cégjegyzék berendezése és vezetése.

III;Anyagi jog.

A cégbejegyzés jogi természete és hatálya.

A cégbejegyzés tárgya.

A cégbejegyzési jog és kötelesség.

---.---

I. A cégjegyzék kialakulása és rendeltetése.

A kereskedelmi cégjegyzékek történelmi alapjait Olaszországban kell keresnünk. Itt ugyanis már a középkorban voltak kereskedelmi testületek, melyek anyakönyveket, személyi jegyzékeket kezdtek vezetni és ebbe az illető testülethez tartozó és éppen ezen az alapon külön bíróságnak alávetett egyének kötelesek voltak nevüket bejegyeztetni. A mai értelemben vett cég hiányában a kereskedelmi társaságok egyes tagjai is pusztán nevüket tartoztak bejegyeztetni és a társas viszony feltüntetése mindössze abból állott, hogy ezek neveit egymásután irták, illetve csoportosították.

Később azután az üzletátruházás szükségességének felismerése, különösen pedig új kereskedelmi társasági formák, így elsősorban a sok tagból álló részvénytársaságok kifejlődése adott nagyobb lökést a cég és a cégjegyzék kialakulásának. A részvénytársaságnál ugyanis az egyéni érdekek sokkal jobban ki vannak szolgáltatva a társaság vezetőinek, akik végeredményben saját személyükben felelősök nem lévén, "mások veszélyére és a saját hasznukra spekulálhatnak". Ennek felismerése vezet azután

az állami ellenőrzés életbeléptetéséhez, ami első és leghigorubb formájában az engedélyezési rendszerben jelentkezett¹. Az állami gyámkodás azonban csakhamar megmutatta hátrányos oldalait, amikor azután az ellenkező végletbe csaptak át a törvényhozások és mindenféle kereskedelmi társaság megalakulását szabaddá tették, csak néhány rendészeti intézkedésnek való elégtételt kívánván meg.²

Az újabb jogfejlődés azonban ismét ellentétes irányt mutat. A modern élet és jogviszonyoknak mind bonyolultabbakká alakulása a kereskedelmi cégek felletti felügyelet és ellenőrzés szervezésének szükségességét hozta előtérbe. A praeventiv beavatkozás elvét/engedélyezés/ugyan nem állították vissza a legújabb törvényhozások,³ azonban ez nem jelentheti, hogy a már megalakult kereskedelmi vállalatok, különösképpen pedig a kereskedelmi társaságok tevékenysége ellenőrzést nem igényelne. És ezt az ellenőrzést jelenleg csak fokozódni látjuk.

¹A háboru előtt még életben volt ez a rendszer Török- és Oroszországban.

²Ez van még életben ma is Angliában és az Unióban.

³Legjobban meg van szoritva új részvénytársaságok alakulása jelenleg Németországban, hol a nagyfokú tőkehiány miatt engedély mellett lehet részvényjegyzési felhívást kibocsátani. A. Schmith: Wirtschaftsplanung. Berlin. 1936. 27. lap.

Az ellenőrzés kifejtésének egyik leghathatósabb eszköze: a kereskedelmi cégeknek lajstromokba való bevezetése és nyilvántartása. E lajstromoknak az idők folyamán eddig elért legtökéletesebb alakja: a mai formában vezetett kereskedelmi cégjegyzék, melyek a kereskedők és kereskedelmi társaságok egyes meghatározott jogviszonyainak nyilvánossá tételére szolgálnak.¹

A kereskedelemben ugyan általános nyilvánossági elv elismerve sehol sincsen, sőt a kereskedő bizonyos, üzletmenetével kapcsolatos tényeket egyenesen eltitkol és a törvény ezeket az üzleti titkokat védelemben is részesíti, mégis bizonyos korrekтивumokra van itt szükség. Az üzletre vonatkozó adatokkal szemben a jogszabályok a következőképpen viselkednek, illetve azok közt a következőképpen különböztetnek:

1/Az üzleti kapcsolatok, az áruk elhelyezésének lehetőségei, az organizáció/üzleti titkok/, továbbá a gyártás módjai és eszközei, a nyers anyag beszerzési források/ipari titkok/, oly adatok, melyeket a kereskedő senkivel sem közöl. Senkinek jogos magánérde-

¹ Ennek ellenére sincs még ma sem minden állam-államban bevezetve ezen intézmény. Így pl. az Unióban csak társasági regiszter van és a magánkereskedőkre vonatkozó fontosabb adatok köztudomáshozása körlevelek útján a tőzsdén, vagy a helyhatóságoknál kifüggesztés útján történt.

ke, de a közérdek sem kívánja meg ezen adatok nyilvánosságát, viszont a kereskedők részéről ezek titokban tartásához igen nyomós érdekek fűződnek. Ezek titokban maradását tehát a törvény is védelemben /büntetőjogilag is/ részesíti, /1923:V.tc.15.§./.

2./A fentiektől különböznek a kereskedelmi vállalatok pénzügyi alapjaira vonatkozó adatok. Itt már bizonyos tekintetben a közérdek amellet szól hogy ezek az adatok nyilvánosak legyenek, a kereskedő érdeke azonban ezzel ellentétes. Egyesek éppen ez utóbbi okból ezeket is az üzleti titkok közé sorolják, bár ezek az előbbi adatoktól többek között abban is különböznek, hogy ezen titkokat értékesíteni át ruházás útján nem lehet. Így adatok közzétételét sem rendeli el általában a törvény, hanem csak kivétel képpen ott, ahol a kereskedelmi vállalat vagyona az egyetlen fedezeti alap a hitelezők számára, vagyis a tulajdonos, helyesebben a tulajdonosok /mert ez csak társasági formánál fordul elő/ egyéni felelősséggel nem tartoznak, tehát csak az u.n. tiszta reálhitel esetében, mely a részvénytársaságok és szövetkezetek esetében van. A szövetkezeteknél ezen adatok közzététele a hitel fokozását is célozza. A korlátolt felelősségű társaságoknál az 1930:V.tc.56.§-a azon az elvi

alapon áll, hogy csak annak a korlátolt felelősségű társaságnak a vagyoni adatait kell nyilvánosságra hozni, mely idegen vagyon kezelésével is iparszerűleg foglalkozik. Így a szállítmányozással, fuvarozással, beraktározással és kézizálogüzlettel foglalkozó korlátolt felelősségű társaságok kötelesek mérlegüket közzétenni, de a törvény lehetőséget nyújt arra is, hogy a kereskedelmi miniszter saját hatáskörében rendeleti úton ezt a kötelezettséget más korlátolt felelősségű társaságokra is kiterjessze.

3./Vannak végül a kereskedelmi vállalatoknak olyan adatai, amelyek nyilvánosságra hozatala általános érdek és amelyek titokban tartására a kereskedőnek nem lehet elfogadható alapos indoka. Az ilyen adatok nyilvánosságra hozatalát azután a törvény általánosan kötelezővé teszi.

A fenti adatok nyilvánosságra hozásának az eszköze pedig a cégjegyzék. Ezek alapján a cégjegyzéket a következőképpen határozhatjuk meg: Cégjegyzék alatt értjük azokat a jegyzékeket, melyeket az illetékes közhatóságok a kereskedőkről és kereskedelmi társaságokról vezetnek, és amelyeknek az a célja, hogy az ezekre vonatkozó, a velük érintkezésben levő közönséget érdeklő, bizonyos, a törvényben meghatározott tényeket s a bejegyzett tényekben be-

állott változásokat nyilvánossá tegyék. A cégjegyzékeknek tehát éppen úgy, mint a telekkönyveknek az a feladatuk, hogy bizonyos magánviszonyokat tárjanak a közönség elé.

A cégjegyzékre és a cégbejegyzésre vonatkozó szabályok a cégjog keretébe tartoznak, a törvény ezzel kapcsolatban szabályozza azt általánosságban /Kt. 7-9 §./, ide vonatkozó rendelkezések azonban később is nagy számmal előfordulnak. A cégjegyzés vezetésének szabályozását pedig az 1875. dec. 1-i rendelet tartalmazza. Ezt megelőzőleg már az 1840: XVI. tc. /a kereskedőkről/ tartalmazott intézkedéseket. Lehetővé tette, hogy a kereskedők tetszés szerint akár a váltótörvénytől, akár pedig a közigazgatási hatóságoknál bejegyeztették magukat s ezzel a rendes kereskedőket is két csoportba osztotta.

II. Alaki jog.

A cégjegyzék berendezése és vezetése.

A cégjegyzék vezetéséről a törvény igen szűkszavuan rendelkezik.

Kt.7.§:

A jelen törvény által előszabott bejegyzésekre a törvénytörvények által kereskedelmi cégjegyzékek vezetendők. E jegyzékek nyilvánosak és mindenki által megtekinthetők. A bejegyzésekről és az ezekhez csatolt mellékletekről másolatok vehetők s azok hitelesített másolatban mindenkinek kiadandók. - A kereskedelmi cégjegyzékek berendezése és mikénti vezetése külön rendelet által fog szabályoztatni.

Ez a cégrendelet azután még ugyanabban az évben dec.1-én 26922 szám alatt meg is jelent s 1876. jan.1-én életbe lépett. E szerint minden törvényes törvényeséknél, kivéve a budapesti és a pestvidéki törvényesékeket, 1876. jan.1-től új cégjegyzékek vezetendők. A budapesti és a pestkörnyéki törvényesékek területén pedig a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényesék birt cégjegyzékbirói hatáskörrel. Ezt a bíróságot azonban az 1911:I.tc. megszüntette,

tehát ma minden polgári hatáskörrel bíró törvényszék elsőfoku cégbiróságnak tekintendő s mint ilyen a cégjegyzék vezetésével is meg van bízva. Másodfoku mindig az illetékes kir.ítélőtábla, ez van hivatva eljárni, s amennyiben további felelősségnek van még helye, úgy a kir. kuria jár el harmadfokon. Tehát csak a kir. járásbiróságok nem bírnak semmiféle hatáskörrel a cégjegyzékek és a cégügyek tekintetében.

Maguk a kereskedelmi cégjegyzékek a cégjegyzékbiróságoknál, a céghivatalban őrzött bekötött és lapszámozott könyvek /tehát nem betétek!/, melyek használatbavételük előtte cégjegyzékbiróság hitelesítési záradékával láttatnak el.

A cégjegyzékbe bejegyzések csak a törvényszéki határozat folytán eszközölhetők. /Cégrendelet 22.§./ A cégjegyzék hitelességére való tekintettel a cégjegyzékben igazításnak, vakarásnak, vagy beszurásnak helye nem lehet, azonban a hatályon kívül helyezett vagy megszűnt bejegyzések vörös tintával keresztülhuzandók /Cégrendelet 14.§./.

A kereskedelmi cégjegyzékek kétfélék :
 1/ az egyéni cégek jegyzékei a kereskedelmi törvény 11.§-ában említett kereskedők cégei részére, és 2./ a társaságok jegyzékei a kereskedelmi társaságok

cégei részére./Kt.61.§.és az 1930:V.tc./..A cégjegyzék nyolc rovatra oszlik.Az egyéni cégjegyzék a következő nyolc rovatot tartalmazza:

Az 1.rovatba vezettetik a cég folyószáma és az egyes bevezetéseket jelző alszám.

A 2.-ba a bejegyzést rendelő birói végzés kelte és iktató száma.

A 3.-ba a cég szószerinti szövege.

A 4.-be a főtelep és az esetleg létező fióktelepek helye.

Az 5.-be a cég birtokosa.

A 6.-ba a cégvezető neve,vagy ha együttes cégvezetés fordul elő,ezen viszony megjelölése.

A 7.-be az irattári szám.

A 8.-ba mindazon körülmények,melyek természetüknél fogva a többi rovatokba fel nem vehetők vagyis:a hitbér,jegyajándék,hozomány,csődnyitás,a cég törlése, stb.

A társas cégjegyzékek ettől annyiban térnek el,hogy az egyéni cégjegyzékek 5.rovatának,/mely a cég birtokosának megjelölésére szolgál/a társas cégek jegyzékében"a cégvezetők és a feőszámló cégvezetők" című rovat felel meg,a 6.rovatban pedig

a társaság jogviszonyaira vonatkozó bejegyzések, illetve azon adatok foglaltatnak, melyeket a cégrendelet részletesen és taxative felsorol.

Az egyéni és a társas cégek fogalmi eltéréséből következik, hogy ha az eddigi cégtulajdonos mellé egy vagy több személy társul lép a vállalatba, akkor az így keletkező társas vállalat az egyéni céglap összes bejegyzéseinek áthuzásával a társas cégek jegyzékébe veendő át, még abban az esetben is, ha a régi cégszöveg változatlan marad.¹ Ugyanez áll arra az esetre, ha a közkereseti vagy betéti társaság válik a tagok kilépése folytán egyéni céggé. Sokkal nehezebb kérdés, hogy mi történjék az egyéni céggel akkor, ha a tulajdonos elhalálozása folytán helyébe kiskoru örökösök lépnek? Az öröklés ténye folytán ugyanis a kiskoru örökösök között még társasági szerződés nem létesül. Ilyenkor a tulajdonosok kiskorusága folytán a Kt. 65. és 126. §-ainak sem lehet mindenben eleget tenni. Mégis a gyakorlat abból indulván ki, hogy a kiskorúak jogilag már tényleg tulajdonosok és az egyetemleges felelősség őket is terheli, társas viszonyuk megfelel tehát a közkereseti társaságnak, ezért a kis-

¹Ez ugyanis a cégfolytonosság elvének érvényesülése folytán megtörténhetik.

koruak cégbirtokosi minőségének bejegyzésével a cég a társas cégek jegyzékébe a hagyaték átadó végzés alapján bejegyeztessék. Régebről azonban találunk ellentétes birói határozatokat is.

Ha valamely cégnek székhelye más törvényszék kerületébe tétetik át, az összes cégiratok ahhoz a cégjegyzékbirósághoz küldendők, melynek illetékességi területére a cég székhelye áthelyeztetett.

A fiók-telep számára nem kell rendszerint új céglapot nyitni, hanem az ugyanazon a cégjegyzék lapon új alsorszám alatt bevezethető. Kivétel mégis az az eset, ha a főtelep más törvényszék területén van, vagy ha ugyanazon törvényszék területén van ugyan, de a fióktelep cége a bejegyzett főtelep cégével nem azonos.¹

A kereskedelmi cégjegyzékek legfontosabb célja, hogy bizonyos jogviszonyokat nyilvánossággá tegyen. Ezt biztosítja már a Kt. 7. §-a is, amikor azt mondja, hogy a cégjegyzékek "nyilvánosak

¹A cégegység elve ugyanis csak azt követeli meg, hogy a kereskedő egyugyanazon községben és hasonló tárgyú üzleteit folytassa közös cég alatt.

és mindenki által megtekinthetők". Ezt azután a cégrendelet 19.§-a a következőképpen egészíti ki: "Az egyéni és társas cégjegyzékek, okmánytár, valamint mutató és a bejegyzésre vonatkozó összes ügyiratok a cégjegyzékek vezetésével megbízott tisztviselő felügyelete alatt egy és ugyanazon helyiségben őrizendők és az e végre kitűzendő órák alatt mindenki által megtekinthetők." Továbbá: "a bejegyzésekről és az ezekhez csatolt mellékletekről másolatok vehetők és azok hitelesített másolatban mindenkinek kiadandók." Ilyen irányú kérelmek szóval is, tehát minden alakiség nélkül előterjeszthetők.

Fokozottabb és általánosabb nyilvánosság biztosítására szolgál a bejegyzések közzététele, melyet a Kt. 8.§-a rendel el. Ebből a célból létesíti a törvény a Központi Hírtisztítót, míg Horvátországban a cégbejegyzéseknek a horvát hivatalos lapban való közzétételét rendeli el.

A kötelező közzététel kötelezettsége csak azokra a tényekre és jogviszonyokra vonatkozik, amelyek a cégjegyzékbe való bejegyzés tárgyát képezik. Csak egészen kivételesen fordul elő, hogy csak bejegyzés van, de közzététel a bíróság részéről nem

történik. Így pl. a csőd és kényszeregyességi eljárások megnyitása, melyeket az illetékes hatóság előzőleg már ugyis közzétett.

A Központi Értesítőben való közzétételen kívül egyéb közzétételt is ismer a törvény, a nélkül hogy ezek az adatok cégbejegyzés tárgyául szolgáltak volna. Ilyen esetek: 1./a részvénytársaságok és szövetkezetek mérlegének közzététele, valamint a korlátolt felelősségű társaságénak is bizonyos esetekben./Kt. 198. §., 249. §. és az 1930:V. tc. 56. §. 2. bek/

2./a részvénytársaságok és szövetkezetek felszámolásának közzététele./Kt. 202. és 249. §./

3./a részvénytársaságok és szövetkezetek felszámolóinak évi és végeredmény kimutatásainak közzététele./Kt. 206. és 250. §./

Az ezen tényekre vonatkozó hirdetmények az alapszabályokban megjelölt lapok, tehát nem hivatalos közlönyökben is történhetik.

A kereskedelmi cégjegyzékbe történt bejegyzések hivatalos közlöny útján való közzététele kettős célt szolgál. Egyrészt növeli a nyilvánosságot a közönséggel szemben, melynek módjában áll a cégjegyzékbe történt bejegyzésekről, abba való tekintés nélkül is tudomást szerezni. Másrészt a

közzétételnek ez a módja arra a kereskedőre nézve, akire vonatkozólag a bejegyzés történt, bizonyítékul szolgál, hogy a közzététel tárgyát képező tény mindenkinek tudomására jutott. Ezt a törvény akként fejezi ki, hogy "a közzététel napjától annak nem tudásával magát senki sem mentheti." Ebben áll a cégbejegyzések negatív hatálya, melyről azonban később lesz részletesebb szó.

Hogy a Központi Értesítőben való közzététel megtörténhessék, a cégbíróságoknak kötelessége minden egyes cégbejegyzés elrendelése és foganatosítása után a cégjegyzék kivonat másolatát a kereskedelmi minisztériumba felterjeszteni. A kihirdetésről azután a cégbiztos gondoskodik.

A cégbiztos, vagy teljes nevén "a cégbejegyzések kihirdetésére felügyelő miniszteri biztos" /1883. május 31.-i rendelet/ egy kereskedelmi miniszteriumi hivatalnok, akinek feladata: 1./a cégbejegyzések ellenőrzése, 2./a bejegyzéseknek a Központi Értesítőben való közzététele, s végül 3./az 1930:V.tc.83.éslo8.§-a azzal is megbizzza, hogy a korlátolt felelősségű társaság feloszlatása iránt keresetet indítson. A cégbiztos azután, ha valamely bejegyzést törvénybe vagy törvényes rendeletbe üt-

közönek talál, a közzétételt megtagadja és 30 napon belül felfolyamodással él úgy a törvényszék, mint az ítélőtábla határozata ellen. A már bejegyzett cégekre vonatkozólag utóbb észlelt jogszabály ellenességét csak az illető cégbiróságnak hozhatja tudomására, de ennek elutasító határozata ellen jogorvoslat tal nem élhet.

A fent körülírt hatáskörből folyólag a cégbiztosnak a cégbiróságok felett felügyeleti és indítványozási joga nincs. Ennél fogva a cégbejegyzési ügyek elintézésére, a cégjegyzékek vezetésére közvetlenül befolyást nem gyakorolhat, utasítást és irányítást a cégbiróságoknak és azok kebelében működő céghivataloknak nem adhat.

Felmerülhet azután, hogy a cégbiztos pusztán csak alaki jogi szabálysértések miatt élhet-e jogorvoslati jogával, vagy anyagi jogszabályok megsértése esetén is. Minthogy a fenti rendelet ilyenemű megszorítást nem tartalmaz, a cégbiztos jogorvoslati hatáskörét feltétlenül tágan kell értelmeznünk, amely felfogás ma már a birói gyakorlatban is általános elismerésre talált.

III;Anyagi jog.

A cégbejegyzés jogi természete és hatálya.

A cégjegyzékek közokiratok, tehát ugy ezek, mint a cégbiróság által kiadott hiteles kivonatok és bizonyítványok teljesen bizonyítják, hogy a bejegyzés tárgyául szolgált tényekre vonatkozólag a cégjegyzékbe bevezetett nyilatkozatok megtörténtek. Ellenben a bejegyzés tárgyául szolgált tények és jogviszonyok valóságát már ily erővel nem bizonyíthatják, sőt egyesek szerint erre a cégjegyzék bizonyító ereje egyáltalán nem is terjedhet ki, mert a bíróság csak azt vizsgálhatja, hogy a bejelentést arra jogosított cselekvőképes egyén tette-e, de hogy a bejelentett tények fennállanak-e, azt sem nem joga, sem nem kötelessége vizsgálni.

A cégbiróság jogkörének ilyen szűk térre szorítása azonban nem felel meg a cégjegyzék céljának és Kuncz is különbséget tesz a megvizsgáló kötelesség és megvizsgáló jog között. amely utóbbit széles körben ismeri el. Áll azonban, hogy a cégbiróság

alapos kétség nélkül nem firtathatja az alapul szolgáló tények valódiságát, mert ezzel késleltetné a felek ügyének lebonyolítását és kárt okozna nekik. Ebből a megfontolásból, valamint a 68300/1914.I.M. rendelet 13.§-ának abból a rendelkezéséből, hogy a tényállást a kereskedő nem peres eljárás során hivatalból kell tisztázni, következik, hogy a cégjegyzék még sem pusztán a bejelentést tanusítja, hanem tényeket tanusít, nevezetesen, hogy vállalat indult, társaság alakult, stb. Az ilyen tények tanusításának az erre illetékes személy részéről szóló bejelentés csak alapja. Ha a bejelentett tények a maguk összességében jogviszonyt alkotnak, a cégjegyzék a jogviszony fennállását is tanusíthatja.

Más kérdés, hogy milyen erővel tanusítja a tényeket és jogviszonyokat. Hogy olyan ereje a cégjegyzékbe való bejegyzésnek, amilyen ereje a telekkönyvbe való bejegyzésnek van, nem lehet, már abból is következik, hogy nincsenek ellentétes érdekű felek, akik ellen a bejegyzés fogatosítottatik, akiknek értesítése hivatalnál tanusított passzív magatartása a harmadik személyeket a nyilvános könyv tartalmában való megbízásra jogosíthatná fel. A telekkönyv ezen felül állapot bejegyzés, csak bizonyos, a való-

diság nagyobb garanciáját nyújtó okiratok alapján fogatosít és csak annak a személynek ilyen formában kijelentett hozzájárulása alapján, aki a telekkönyvbe jogositottként be van jegyezve. Ennek a konzekvenciája, hogy "a jóhiszemű szerző javára a telekkönyv tartalmát helytelensége esetén is helyesnek kell tekinteni". De még a telekkönyvek e rendelkezésekben megállapított közhitele is bizonyos korrektívumokat szenved: 1./perfeljegyzés, 2./az eredetileg érvénytelen bejegyzésnek bizonyos időn belül jóhiszemű harmadik személyekkel szembeni támadhatósága folytán. De ennek ellenére a telekkönyv közhitele mégis vitán felül áll.

A német irodalomban az uralkodó felfogás a cégjegyzék közhitelét nem ismeri el s ezzel az állásponttal szemben újabban Wieland szállt szembe, aki a német jog szempontjából is megállapíthatónak tartja a cégjegyzék közhitelességét, bár ennek a közhitelességnek bizonyos korrektívumait állapítja meg, aminek a telekkönyvben nincsenek meg.

Nálunk az uralkodó felfogás a német felfogást követi. A mi viszonyaink közt azonban ez a felfogás revizióra szorul, mert: 1./Nálunk a telekkönyv kevésbé közhitelű, mint a németeknél

/nálunk a telekkönyv nem absztrakt papír/,2./nálunk a cégjegyzékbe való bejegyzésnek erősebb a hatálya, mint a németeknél, ennek folytán bár a kérdés érdemére nézve a felfogások közt alig van eltérés, a közhitel kifejezés használata a cégjegyzék tekintetében is jogosultnak látszik. A bírói gyakorlat a szó-használat tekintetében ingadozó és abban is előfordul a cégjegyzékre a közhitel kifejezés alkalmazása.

Ehrenberg a cégbejegyzés hatálya tekintetében a harmadik jóhiszeműek védelmére csupán a következő német szokásjogi tételt tekinti fennállónak: A mindenkihez intézett és ilyen értelemben nyilvános kijelentésnek önálló jelentősége van. Aki ilyen kijelentést a kereskedelemben szokásos módon tesz, vállalnia kell, hogy azt bármely személy valónak tekintse.¹Ezen az alapon harmadik személy bizonyos feltételek mellett a cégjegyzékbe bejegyzett tényeket valónak tekintheti. Bár az Ehrenberg által jellemzett szokás-

¹Handbuch des gesamten Handelsrecht. Leipzig. 1913. I. B. 645. lap. "Eine für Allgemeinheit bestimmte in diesem Sinn öffentliche Erklärung hat eine selbstständige juristische Bedeutung; ~~wenn~~ sie in handelsüblicher Weise abgibt, muss sich gefallen lassen, dass jeder Dritte ihren Inhalt für richtig hält. Daher darf der Dritte auch eine ins Handelsregister eingetragene unrichtige Tatsache unter bestimmten Voraussetzungen für richtig halten."

jogi jogtételt a bíróságunk cégjogi gyakorlata még nem tette magáévá, kétségtelen, hogy a gondolat, mint a forgalom biztonságának követelményéből folyó, nálunk is megállja a helyét. Mégis helyesebb az a fel fogás, hogy nem magának a kereskedőnek a cégbíróság-hoz intézett kijelentése az alapja annak, hogy harmadik személy a cégbejegyzésben megbízhatóság. Hiszen a kereskedő azért fordul a cégbírósághoz, hogy bizonyos tények bejelentésével a törvényes kötelességének eleget tegyen. A nyilvánosság-hoz intézett nyilatkozat elméletében még az a fikció van, hogy a tudomáskijelentést akaratnyilvánításnak minősíti abban az irányban, hogy a bejelentő a bejelentés tartalma s a valóság közti eltérések következményeit magára kívánta vállalni, holott a bejelentés bizonyos körülmények egyszerű nemtudásán is alapulhat.

Sokkal egyszerűbb a Wieland féle fel fogás, hogy harmadik személy a cégjegyzék tartalmában azért bizhatik meg, mert a cégjegyzéknek köz hitele van és ezt a közhitelt csupán bizonyos korrektívumok korlátozzák, amelyek más irányúak, mint a telekkönyvi közhitel korrektívumai. Hogy a cégbejegyzésnél az eredeti érvtelenség intézménye hiány-

zik, az már a bejegyzés közjogi jellegéből következik. A Kuria egyik határozata /1603/1929/ ki-mondotta, hogy a cégjegyzékbe történt bejegyzés színlegességére harmadik jóhiszemű személyekkel szemben azért nem lehet hivatkozni, mert ezek irányában a cégjegyzék nyilvánkönyvi hatállyal tanúsítja a társas viszony létrejöttét.

A cégjegyzék közhitelességének a következő korrektívumait állíthatjuk fel: 1./szükséges, hogy legyen cselekvőképes bejelentő, 2./ez maga tegye meg a bejelentést, 3./a bejelentés önkéntes legyen, 4./a bejegyzés a bejelentéssel tartalmilag egyezzen, 5./nem teszi közhitelűvé a bejelentést az sem, hogy ha a cégbíróság téves felfogása ellen a kereskedő nem küzd minden jogi eszközzel, hanem abban megnyugszik. E tekintetben az a gyakorlat, hogy az érvénytelen bejegyzés, ha az érdekeltnek nyílt vagy hallgatólagos hozzájárulásával később meg nem erősítették, érvényessé huzamosabb idő lefolyása által sem válik. /Kuria 322/1887/. Hogy a hatósági intézkedésben való megnyugvás egymagában nem hallgatólagos hozzájárulás, az kétségtelennek látszik.

A bejegyzés tárgyának olyannak kell lenni, amelyről a fél rendelkezhet. Ennek a korrektívumnak megfelel a gyakorlat, amikor a bejegyzést a kereskedői minőség megállapításához nem tekinti elégnek, a mi jogunk szerint ugyanis az nem függ a bejelentőtől, hogy a kereskedői minősége megvan-e, vagy nincs és e minőség felett nem rendelkezhetik.

A most vázolt felfogás mellett, bár a gyakorlati eredmény tekintetében az Ehrenberg féle felfogástól alig tér el, nincs meg az az anomália sem, hogy míg a harmadik személyektől a törvény egyenesen megköveteli, hogy minden bejegyzett tényről tudomást szerezzenek, ez a harmadik személy a bejegyzés tartalmában mégsem bizhatnék meg.

A cégjegyzék nyilvánosságához -mint már érintettük- két joghatály fűződik:

I; A nyilvánosság negatív hatálya. Mindenki megbizhatik abban, hogy minden, ami e cégjegyzésnek a törvény értelmében tárgya, valóban be is van jegyezve, vagyis megbizhatik a cég teljességében, más szóval a be nem jegyzett tény nem tudása menthető. Ilyen ténynek az érvényesítését magával szemben harmadik személy nem köteles türni. A mi jogunkban ez a tétel

általánosságban nincs kimondva, hanem csak esetenként, még pedig a szekunder tények tekintetében, nevezetesen a bejegyzett tényekben beállott változásokra. De természetesen az, aki a körülményt tudja, nem mondhatja, hogy a cégjegyzékbe nem lévén bejegyezve, ez a tény reá nem irányadó. Azt azonban, hogy neki tudomása volt a tényről, annak kell bizonyítania, aki vele szemben az illető tényekre hivatkozni kíván.

Ezt a tételt a német Kt.15.§-ának 1.bek. a következőképpen foglalja össze: "Míg valamely a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzendő tény nincs bejegyezve és kihirdetve, azt az a kereskedő, akinek viszonyai tekintetében a bejegyzés szükséges lett volna, harmadik személlyel szemben nem hozhatja fel, kivéve, ha a harmadik ezt a tényt ismerte."

A nyilvánosság negatív hatálya a következőkben nyilatkozik meg: 1./a be nem jegyzett tény tekintetében nem elegendő, hogy a harmadiknak arról az élet közönséges felfogása szerint a rendes gondosság kifejtése mellett tudnia kell, hanem pozitív tudomás szükséges; 2./a negatív ha-

tály csak harmadik személy irányában van meg, az érdekelt~~tek~~ egymásközti viszonyában nincs; 3./a bejegyzett tény további fennállásában csak akkor lehet bizni, ha ez a tény való /pl. ha az örökös önhatalmulag bejegyeztette magát az örökösadó kereskedő cégvezetőjéül, az ügyletei a többi örökösöket nem fogják kötelezni./; 4./nem elég az érdekelt fél részéről megtörtént bejelentés, hanem, hogy hivatkozni lehessen a tényre, kihirdetés kell /a bíróság a társaságba belépett új kültag felelősségét a közbeeső időre annak ellenére megállapította, hogy 1923. okt. 2-án a bejegyzés iránti hibásan felszerelt kérvényt benyújtják, de a bejegyzés csak 1924. márc. 12. után történik meg, a kültagot ebben az esetben a belépésétől a bejegyzésig terjedő időre beltagként mondja ki a bíróság felelősnek./; 5./közömbös, hogy harmadik akaratelhatározására volt-e hatása a bejegyezve maradt ténynek, illetőleg a be nem jegyzett tény nemtudásának. Ennek a megkivánása lehetetlen bizonyítási feladatot jelentene, mert sokszor maga az érdekelt is alig tudná

megmondani, hogy az elhatározó pillanatban mi indította őt valamely ügylet létesítésére. De *inter-nis non iudicat praetor*.

II. A nyilvánosság pozitív hatálya. Ezt a hatályt a Kt. 9. §-ának fentebb közölt 2. bek. sokkal erősebben mondja ki, mint a német törvény, mely a 15. §-nak 2. bekezdésében ezt mondja: "Ha valamely tény be van jegyezve és ki van hirdetve, harmadik köteles annak érvényesítését önmagával szemben eltűrni, kivéve ha azt sem nem tudta, sem tudnia nem kellett." A pozitív nyilvánossági elvből sem következik, hogy a bejegyzett tényre akkor is hivatkozni lehetne a kihirdetés után, ha a valóságnak nem felel meg. A bejegyzés és a közlés nem tesz valóttan tényeket valókká/ez a telekkönyv esetében is áll, hiszen a hamisított bekebelezési engedély alapján bejegyzett személy nem lesz tulajdonosá./.

III. Konstitutív és deklaratív hatály. A rendszerinti esetben a cégjegyzékbe bejegyzés az anyagi jog szerinti jogállapotot nem változtatja meg, hanem a nyilvánosságra hozással csupán biztosabb alapra helyezi. Így: 1./A keres-

kedői minőség nem bejegyzésből keletkezik,2./ a cégvezetői minőség sem,3./ közkereseti társaság tagjának képviselői minősége a bejegyzés előtt is meg-van,4./ közkereseti és betéti társaság a bejegyzés előtt is keletkezik /de betétív mindenki vel szembeni hatállyal csak a bejegyzéssel és közzététellel lesz./,5./ a csőd és kényszeregyesség hatálya is független a bejegyzéstől.De a törvényben meghatározott bizonyos esetekben a bejegyzésnek konstitutív a hatálya:

1./a teljesjogu kereskedői minőség csak bejegyzéssel szereshető meg,2./ a részvénytársaság, szövetkezet csak ezzel keletkezik, valamint a korlátolt felelősségű társaság,3./ közkereseti és betéti társaság tagjai elleni kereset elévülésének kezdete a cégbejegyzés és közzététel. Ezen /5 évi/ elévülési idő azon naptól számítatik, amelyen a társaság feloszlása, vagy az egyes tag kilépése, vagy ennek kizáratása a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetés alapján közzétételt.4./a részvénytársaság, szövetkezet közgyűlésének alapszabályt módosító, feloszlást kimondó, egyesülést kimondó határozatá-

nak hatályához is a bejegyzés és közzététel szükséges., stb.

De a konstitutív hatályu bejegyzések sem jelentik azt, hogy a bejegyzés törvényes előfeltételeinek hiányára a bejegyzés után már többé nem lehetne hivatkozni. Így a részvénytársaság megalakulásához a törvény szerint alaptőke biztosítása, alapszabály megállapítása és a cégjegyzékbe bejegyzés kell. A cégjegyzékbe bejegyzés a többi feltételeket nem teheti feleslegessé.

IV; A cégbejegyzés orvosló hatálya.

Egészen kivételes eset az, amikor a cégbejegyzésnek az azt megelőző jogállapottal szemben orvosló hatálya van. Ilyen kivételes eset az eddigi jogunkban nem ismert rendelkezés a k.f.t. törvény 15.§.: "A társaságnak a cégjegyzékbe bejegyzés után a társasági szerződés alaki kellékeinek hiányára többé nem lehet hivatkozni, a társasági szerződés megkötésénél közbejött akarathianyok alapján sem lehet ez időpont után a társaság megalakulásának érvényességét kétségbe vonni." E rendelkezés célja a társasággal jóhiszeműen ügyletekbe bocsájtkozó személyek érdekeinek megvédése és ebben az

irányban a cégjegyzékbe bejegyzésnek még a telek-
könyvi bejegyzésnél is erősebb hatályt tulajdonít.

A cégbejegyzés tárgya.

A cégbejegyzés tárgyai csak azok a tények és jogviszonyok lehetnek, melyeknek a cégjegyzékbe való bevezetését a törvény kifejezetten előírja. Tehát az idevonatkozó szabályok kogens természetűek.

A cégbejegyzés tárgyai együttesen felsorolva nincsenek, hanem a kereskedelmi törvény és más hasonló tárgyú törvények rendelkezései alapján azokat a következőképpen állíthatjuk össze:

I. Minden /tehát akár egyéni, akár társas/ cégnél bejegyzendőek:

1./ A cég szó szerinti szövege /Kt.16.§/ valamint a cégszövegben történt bármilyen változás /Kt.19.§./.

2./ A cég fő-, vagy fióktelepi minősége és az ebben történő változás./Kt.18-19.§-ai./

3./ Az önálló fő- és fióktelepek székhelye./Kt.18.,65.,158.,226.§-ai./

4./ A cég megszűnése./Kt.19.§./

5./ Csőd elrendelése /Kt.23.§./ .A kereskedelmi társaság tagjának csődje is.

6./ A cégvezetési meghatalmazás és annak visszavonása./Kt.41.§./

II. Az egyéni cégeknél, valamint a közkereseti és betéti társaságoknál ezenkívül még bejegyzendők:

1./ A cégtulajdonos, vagy tulajdonosok neve./Kt.16., 65. és 126.§-ai./ A betéti társaságnál külön feltüntetve a tulajdonosok beltági vagy kültagi minősége.

2./ A cégtulajdonos, vagy tulajdonosok személyében történt minden változás./Kt.19.§./

3./ A cégtulajdonos, vagy tulajdonosok polgári állása, lakóhelye és esetleges törvényes képviselője.

III. A közkereseti és betéti társaságnál ezenkívül még bejegyzendők:

1./ A társaság képviseletére vonatkozó megállapodás, amennyiben a társaságot nem minden tag /respective beltág/ van hivatva külön-külön is képviselni. /Kt.65.§./

2./ A közkereseti és betéti társaságok feloszlása, egyes tagok kilépése és kizárása /Kt. 104. és 145.§-ai./, felszámolás esetén pedig a felszámolók kirendelése és megbizatásuk megszűnése.

/Kt.110.és 146.§-ai./

3./ A társaság keletkezésének időpontja.

4./ Csak a betéti társaságokra vonatkozólag bejegyzendő még a minden egyes kültag vagyontbetétjének összege./Kt.126.§./

IV. A részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél bejegyzendők:

1./ Az alapszabályoknak közzététel tárgyait képező intézkedései./Kt.158.és 226.§-ai/

2./ Azok a közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok módosítását, a társaság feloszlását, vagy más társasággal való egyesülését tárgyazzák./Kt.181.és 240.§-ai./

3./ A társaság feloszlása /Kt.202. és 249.§-ai/, a felszámoló kirendelése és megbízatásuk megszűnése./Kt.203.és 250.§-ai/

4./ Két vagy több részvénytársaság, illetőleg szövetkezet egyesülése./Kt.208.és 253.§./

V. A korlátolt felelősségű társaságnál még be kell jegyezni a következőket:

1./ A törzstőke összegét.

2./ Az exportra vonatkozó megállapodásokat.

3./ Az ügyvezetők nevét és lakóhelyét.

4./ Az esetleges felügyelők vagy hites könyvvizsgáló nevét és lakóhelyét.

5./ A tagok külön jogaira, pótbefizetések követelhetésére, az ügyvezetők vagy felszámolók képviselő jogára vonatkozó esetleges rendelkezéseket.

A törvény a bejegyzési kötelezettség mellett ismer oly bejelentési kötelezettségeket is, melyek egyébként nem tárgyai a cégjegyzékbe való bejegyzésnek. Ilyenek pl. a részvénytársaságok és szövetkezetek közgyűlési jegyzőkönyveinek, mérlegeinek a bemutatása, szövetkezeteknél a tagok betűsoros névjegyzékének az évenkénti benyújtása, stb.

A kereskedelmi törvény és a régi csődtörvény /1840:XVI.tc.9.§./ még azt is megengedte, hogy a női hozomány, jegyajándék és hitbér a cégjegyzékbe bejegyeztessék, azonban az új csődtörvény óta ezek nem képezhetik többé bejegyzés tárgyát./1881:XVII.tc.267.§./

A cégbejegyzési jog és kötelesség.

A törvény közvetlenül nem határozza meg, hogy a cégbejegyzési jogosultság kiket illet meg és milyen feltételek alatt, hanem általános szabályként felállítván, hogy cégét minden kereskedő bejegyeztetni köteles, e szabály alóli kivételeket, vagyis azokat a kereskedést űző egyéneket jelöli meg, kika cégbejegyzési kötelezettség alól feltétlenül vagy feltételesen fel vannak mentve. /ezek tudniillik az abszolút és relatív kiskereskedők./ Akiket a kötelezettség terhél, azok egy-szersmind jogosultak is a bejegyzésre. Tehát a magyar jog nem ismer olyan eseteket, amikor vala-kinék a tetszésére lenne bizva, hogy bejegyeztesse-e magát. Ezzel szemben a német jogban ismeretesek az úgynevezett Kannkaufleute, kiknek belátására van bizva a bejegyzés és ezzel a kereskedői minőség elnyerése.

A birói gyakorlat kiindulva abból, az elgondolásból, hogy a közhitel érdekeinek a

cégbejegyzés minél szélesebb körre kiterjesztése felel meg, a cégbejegyzésre való jogosultság elbírálásánál a legenyhébb módon jár el és különösen azt a körülményt, hogy a bejegyeztetést kérő fél üzlete a kisipar körét meghaladja-e vagy sem, hivatalos nyomozás és bizonyítás tárgyává nem teszi./Budapesti tábla 1742/79.sz.határozata.Döntvénytár.XXVIII.257.lap./

Ellenben döntő sulya van a cégbejegyzési jog és kötelesség megállapításánál annak, hogy a cégbejegyzést kérő személy folytat-e kereskedést és az ipartörvény értelmében jogosult-e gyakorolni a kereskedést, mint iparjogositványt.

Bejegyzési kötelezettséggel nem bírnak, tehát nincs is joguk magukat bejegyeztetni, az ugynevezett kiskereskedők; ezek ismét lehetnek olyanok, akik elől a kereskedői minőség, bejegyzés, stb. el van zárva: feltétlen kiskereskedők, kufárok és házalók; és olyanok, akik csak annyiban vannak a bejegyzéstől elzárva, amennyiben üzletük a kisipar körét meg nem haladja: idetartoznak a zsibárosok, korcsmárosok, fuvarosok, hajósok és más iparosok.

Az állam lehet kereskedő s mint ilyen bejegyezhető a cégjegyzékbe. Egy 1875. december 1-i ősszminiszteri rendelet állapítja meg, hogy az államnak mely vállalatai képezhetik a cégjegyzésbe való bejegyzés tárgyát, - és pedig:

1./ Az államvasutak,

2./ a posta személy és áru fuvarozási, valamint pénzügyintézközési üzlete,

3./ a kincstári gyárak, nyomdák, terményárudák, kivéve azokat, amelyek egyedárusági cégekkel foglalkoznak, - az állami egyedárusági vállalatok egyáltalában kereskedelmi cégjegyzékben be nem jegyeztethetvén,

4./ az országos fegyintézeteknek és a kir. törvényszéki börtönöknek házilag kezelt iparüzletei, amennyiben a kisipar körét meghaladják,

5./ a kir. zálogház.

A kereskedelmi cégjegyzékeknek pontos vezetése és a jogellenes céghasználat elhárításának megakadályozása érdekében mulhatatlanul szükséges, hogy a bíróságok és mindazok a hatóságok, melyek hivatalos teendőik ellátása

közben a bejegyzési kötelezettség megsértéséről és a cégek jogosulatlan használatáról ismeretet, tudomást szereztek, erről a tényről az illetékes cégbíróságot haladéktalanul, késedelem nélkül értesítsék.

Erre nézve a kereskedelmi miniszter rendeletileg utasította a kereskedelmi és iparkamarákat./2631/1890/. Tehát elsősorban őket terheli ezen kötelesség.

A cégbejegyzési kötelezettség elmulasztásának közvetett és közvetlen következményei vannak. A közvetett teljesítési kényszer abban áll, hogy a kereskedő azokban a jogokban és előnyökben, melyeket a kereskedők számára a törvény kifejezetten biztosít, a cégbejegyzés megtörténtének ténye előtt nem részesülhet, azonban a kereskedőket terhelő kötelesség már ilyenkor, ilyen esetben is fennáll.

De a közvetett joghátrányokon kívül a törvény egyéb módokról, egyéb eszközökről is gondoskodott annak a megvalósítása céljából, hogy a közhitel és a forgalom biztonsága érde-

kében bejegyzésre köteles kereskedők a kötelezettségük teljesítését el ne mulasszák. E közvetlen kényszereszköz a cégbíróságok által kiszabható rendbüntetés, illetve pénzbírság. /Kt. 21.§./